

kranjci, no čisti Hrvati, uzeli za svoj književan jezik, srpski jezik". Navodio je da je Vuk rečenicom "Srbi svi i svuda" rekao istinu, "jer Srbi nemaju dva-tri jezika, kao što imaju današnji i pravi i nazovi Hrvati", da je jedno stari dubrovački jezik, a drugo je hrvatski, da je većina dubrovačkih pisaca nazivala svoj jezik "slovinskim jezikom", a "tek po gdekoji od njih, nazivao ga je harvatskim" iz čega se, po njemu, jasno videlo da je jezik "slovinski" i "harvacki" – "manje više srpski jezik pomešan sa staroslovenskim, a nikako hrvatski". Dimitrije Ruvarac je na kraju poručivao Hrvatima da iako su "toliko puta menjali i popravljali svoj pravopis" ipak "i pored sveg krparenja" nemaju "posebna slova za svaki glas, kao što mi Srbi imamo" (Ruvarac, 1895).

Pišući o Bunjevcima i Šokcima Ivanić je tvrdio da je jezik kojim oni govore "srpski jezik i to još najčistiji", pri čemu su bački Bunjevci postali ikavci ali nisu postali Hrvati "u prvom redu za to, što su štokavci, te osim toga što govore čisto srpskim jezikom" (Ivanić, 1899). Početkom 20. veka je Jovan Cvijić smatrao da na Balkanskom poluostrvu "nema narodnoga jezika koji je toliko formiran i usavršen za literaturu i nauku kao što je srpski jezik" (Cvijić, 1908), a slično je mislio i Stojan Protić kada je, razmatrajući hrvatski predlog da se u bosansko-hercegovačkom saboru promeni naziv jezika u "hrvatski ili srpski mesto sadašnjega naziva srpski ili hrvatski", izneo svoje obrazloženje zašto je postojeći naziv bolji: "pojedini delovi narodni imaju življu i budniju narodnu svest nego drugi. Tome se narodnom jedinstvu ne služi kad se u jednoj pokrajini najvećem i nacionalno najbudnijem i najrazvijenijem delu narodnom prkosi onakim predlogom, pa se traži da se ime manjine stavi napred za jezik koji je ta manjima primila za svoj književni jezik od većine" (Hrvatske prilike... 1911).

Ponekad je potencirana prednost ne samo srpskog nad hrvatskim jezikom, već i ekavice nad ijekavicom. Tako je Vladimir Ćorović verovao da su svi najbolji srpski književnici bili ekavci i da nema "nijednog boljeg srpskog pesnika, koji bi zadržao ijekavštinu i pevao na tom dijalektu". Smatrajući da bi i u Bosni i Hercegovini lako bila usvojena ekavština, i navodeći da ima književnika u Hrvatskoj koji su je već usvojili, Ćorović je konstatovao da ijekavštinu brani veliki deo Hrvata i mali broj Srba, među kojima je "najviše tradicionalista ljudi konzervativaca po srcu", pa je zaključivao da "ima nade, da to može postati i opšti književni jezik Južnih Slovena". Odbacivao je sve razloge protiv ekavštine kao "čisto tradicionalističke" ili zato što se "logički ne dadu održati", istovremeno odbacujući i ideju da se napusti ćirilica, sa obrazloženjem da je "izabran najmrži i najmanje delujući način rešenja tog pitanja", silom i zabranom, i konstatujući da je ćirilica "postala naš sapaćenik i grafički simbol naše borbe za samoodržanjem i naše svesti i istrajnosti. I radi toga sve dotle, dok je naš nacionalni opstanak ugrožen, ona će ostati kao jedna od amblema, koji se ne sme napustiti i jedna zastava, pod kojom se mora izdržati", jer "latinica danas znači silu, naturanje, bezobzirnost" (Ćorović, 1920).

I Jovan Dučić je verovao da su hrvatski govori bili kajkavski i čakavski a da je Gaj smislio da Hrvati prihvate "srpsku štokavštinu" kako bi ujedinio hrvatske krajeve, pa nastavlja: "...a kako je i cela dubrovačka književnost pisana na srpskoj štokavštini, isto onakvoj na kakvoj su pisane i Vukove srpske pesme, usvajanje srpskog književnog jezika, značilo bi i anektirati Dubrovnik za Hrvatsku, a ne ostaviti ga Srbima". Smatrao je da Hrvati nisu bez "velikih duhovnih razloga izvršili ovaj moralni preobražaj, uzimajući tuđi književni jezik za svoj sopstveni (što je nesumnjivo besprimeran slučaj među narodima)". Te razloge Dučić je prepoznavao u kajkavskom govoru na kome "nisu Hrvati ništa važno napisali", dok čakavski, koji je jedini po njemu nesporno hrvatski, "nije pokazivao mogućnost da se dalje razvija". Tvrdio je da je u Hrvatskoj bilo otpora "srpskoj štokavštini", ali da ni "Srbi nisu baš olako propuštali da ovo akaparanje njihovog književnog jezika, jezika iz narodnih eposa, Hrvati izvrše, a da to oni ne objave kao nedozvoljeni plagijat". Nastavljao je da je "štokavština srpska trebalo da ubrzo zatim posluži Hrvatima, ne samo da imadnu jedan lep i logičan jezik, nego i da se postepeno pomoću njega okupe i svi drugi štokavci, znači Srbi, oko Zagreba". U sličnom duhu Dučić je ocenjivao i motive ilirizma koji je "hteo da Hrvati, prisvajajući sebi za književni jezik onaj kojim su dotle pisali samo Srbi, dobiju ubrzo prohtev da tako pomoću zajednice jezične nametnu onim drugim svoj duh hrvatsko-katoličko-austrijski". Pozivajući se na Karadžića i Daničića zaključivao je da "što se tiče Srba, svi štokavci su Srbi pa ma gde oni prebivali" (Dučić, 1942). Istih, ratnih godina, navodilo se i da su do sredine 19. veka Hrvati "bili od Srba pravoslanih i Srba katolika odvojeni kao ulje od vode, i životarili su u svojim uskim kajkavskim granicama onih triju županija oko Zagreba, gušeći se u latinštini, pošto je praktično neupotrebljivi hrvatski jezik bio neka vrsta privatne konfesije", bio je "zaista neupotrebljiv i književno nezreo", pa su Hrvati "na lice navukli masku jugoslovenstva" i jezik proglasili jugoslovenskim "da im se nebi reklo kako govore srpski". Zaključak je bio da su Hrvati "naučeni da naturavaju svoje nepopularno ime, a prisiljeni da prime srpski jezik za svoj" bili pogođeni u svom "tobožnjem prestižu" (Psunjski, 1944).

Ako je konstanta u ovom delu srpske intelektualne elite da o jeziku kojim govore Hrvati piše kao o preuzetom srpskom jeziku, ili u najboljem slučaju, kao o jednom jeziku ali sa srpskom prednošću, o jeziku Makedonaca pisalo se kao o srpskom jeziku ili u najboljem slučaju, kao o jeziku koji je mnogo bliži srpskom nego bugarskom. Takve su teze da je jezik Slovena u Makedoniji "gotovo srpski" (Aleksijević, 1878), da se u Makedoniji govori srpskim jezikom što se vidi i po tome što su Ćirilo i Metodije "znajući svoj srpski jezik" preveli na njega a "ne na bugarski" Sveto pismo, kao i da su "znali srpski jezik iz detinjstva, a to će reći, da im je materin jezik" (Veselinović, 1880), ili da je "makedonsko narečje od bugarskog jezika sasvim različito, naprotiv srpskom uveliko slično", dok je u prošlosti "morao biti zajednički i jezik svih balkanskih Slovena, a to nije mogao biti drugi – do srpski" (Gopčević, 1889). Sličnog je značenja i teza da je razlika između bugarskog i srpskog jezika u tome što je bugarski "samo degeneracija pozajmljenoga slovenskog jezika", "šopski i mačedonski govor, u svojim najsavršenijim formama, čini prelaz ka srpskom, i onda kao cvetna kitnjasta kruna dolazi čist srpski govor. Pravac ovoga jezikovnog razvijca, kako se vidi, ide od istoka ka zapadu, od bugarsko-slovenskih jezikovnih rudimenata ka razgranatom i usavršenom srpskom jeziku", a taj drugi kraj, "to jezikovno savršenstvo, kom celo to razvijće teži, srpski je jezik" (Bdin, 1903). Prisutne su bile i teze da "srpski moravsko-pčinjski govor govori se, danas, gotovo u svoj Južnoj Staroj Srbiji", dok se